

Матеріал надано в авторській редакції

Свирид Ольга

"Щаслива знахідка"
Легенда-оповідання

Серпневим днем навідались онуки до бабусі в село. Діти дуже любили її, бо старенька знала багато казок, пісень, легенд. Вона кожного вечора, вкладаючи малих до ліжка, розповідала нові оповідки, які ті слухали залюбки.

Одного такого вечора онука запитала: «Бабуню, а звідки маєш цю гарну каблучку?» И справді, прикраса, яку бабуся ніколи не знімала, була вишуканою та, схоже, старовинною.

Ця історія сягає далеких-далеких часів. Діялось те в маленькому селі. Жив там парубок на ім'я Василь. Був він, як кажуть, гарної вдачі: і моторний, і роботящий. Жив із батьком Миколою, що походив із давнього козацького роду, та ненькою Ганною. Жили собі мирно, сумлінно заробляючи на життя і дякуючи Богові. Проте лиха доля не обійшла родину осторонь. Від тяжкої праці захворів батько, невдовзі померла й мати. Залишився хлопець один, маючи лише тільки добрі спогади з дитинства. Життя змусило юнака працювати на пана, який постійно дошкуляв Василеві. Тяжко працюючи, хлопчина не забув батькових розповідей про звитягу козаків. Тож він пообіцяв собі, що за будь-якої нагоди втече на Січ. Але скільки не намагався - його ловили і приводили знов до пана, який потім наказував бити хлопця різками. Та й це не могло завадити намірам хороброго козацького нащадка.

Одного дня настала слушна мить: пан, поїхавши до сусіднього села на декілька днів,

залишив Василя без нагляду. Мовляв, що той після останньої прочуханки злякається навіть носа за хвіртку показати. Але Василь, не гаючи часу, зібрав торбу та й гайда у степи. Цього разу він усе добре спланував. Біг, аж поки ніч на землю не спустилась. Був парубок далеко від рідної домівки. Йде, йде та раптом бачить: лежить людина просто неба, біля неї кінь пасеться й вогнище горить. Одразу здогадався Василь, що той молодик - козак. «А як мені до нього підступитися? Краще дочекаюся ранку», - вирішив юнак. Довго не засинав Василь, але ніч взяла і його під свої чари. Наступного ж дня прокидається юнак, а перед ним сидить козак. Був то дужий, кремезний чолов'яга, років зо двадцять п'ять. Василь від несподіванки підскочив, проте вусань тільки зареготав.

- Мене, юначе, звати Іван Вернидуб. А ти ким будеш?- промовив чоловік.
- А я - Василь, - швидко відказав парубок.
- Снідати будеш?
- Буду,- сором'язливо відповів Василь.

Коли юнак їв окраець хліба зі шматком сала, козак довідувався про його життя. Трохи попоївши, вирушили вони на Січ. Посадив Вернидуб на свого вірного коня парубка та й поскакали ген за небокраї. Пополудні були вже на місці. Брами охороняв чоловік, одягнений у шаровари. Мав він такого оселедця, що мусив навколо вуха обертати. Відчинилися дерев'яні двері й пішли побратими до курінного. Був то поважний чоловік. Іван каже:

- Дивись, якого парубка я зустрів. Хоче поміж нас бути.
- А ти хреститися вмієш?
- Так, вмію,- відказав Василь.
- А у Бога віруєш?
- Вірую, батьку.
- Ну тоді приймаємо тебе до нас,- посміхаючись відповів курінний.

Швидко Василь познайомився з козаками. Юнак давно вже не відчував такого щастя, адже нарешті збулася його мрія. Він стільки марив життям на Січі - і ось він тут. Не гаючи часу, хлопець тренувався. Що тут тільки не витворяли козаки: стоячи їздили на конях, пролазили попід ними на ходу... Швидко Василеві коня дістали та й почали воєнній справі навчати: як зброю тримати, як шаблею махати та ще багато чого. Виявився парубок здібним та старанним учнем. Полюбили його товариші, бо був він і жартівником, і добрим порадником. Живучи на Січі, навчився козацькому ремеслу і грамоту напам'ять визубрив.

Були козаки людьми, які навіть в очі самій смерті посміхались, отож і Василь хотів воювати, рідну землю захищати.

Якось після обіду гармаш почав збирати козаків на майдан. Прийшли всі, та ніхто не знав напевно причини зборів. Вони перешіптувалися, аж поки не з'явилася козацька старшина.

- Браття, - голосно почав кошовий, - знову на нас тиснуть турки кляті. Треба їм відсічі гарної дати, щоб на наші землі й дивитись боялися!
- Так! Батько діло каже,- загула громада.
- Козацькому віче залишитися, всім іншим розійтися та чекати наказу,- промовив кошовий.

Нашому Василеві так кортіло потрапити на ті збори, але він знав, що немає йому місця серед поважної старшини. Побачив ту смуту на обличчі юнака старий козарлюга та й зрозумів у чому річ. Підходить Вовк(прізвище таке мав через свою спритність) та й каже до Василя:

- Ходімо на збори зо мною.

На що хлопчина відповідає :

- Мені не можна, я ще не тямущий.
- Та годі тобі! Я сам таким був у твої роки. Тож ходімо.

Довго вмовляти юнака не довелося. Прийшли на збори, повсідалася старшина до старшини, курінні з курінними, а й Василь біля Вовка та його товаришів.

- Що, батьку, робитимемо?- запитав хтось із юрби.
- Гадаю так: вночі вирушимо, а вранці, дочекавшись слушної миті, нападємо.
- Та що ми, шури болотні, щоб сидіти в засідці!- виступив курінний.

Ось тут і загула громада. Врешті-решт кошовий не витримав та й крикнув: «Що ви за гамір здійняли, наче на ярмарку!»

Довго козаки не могли дійти згоди. Одні хотіли в засідці сидіти, інші ж - одразу битися. Але тут вирішив втрутитися наш Василь. Він запропонував, щоб половина в засідці сиділа і коли треба, то не очікувано напала на ворога, а інші підуть одразу в бій.

- А юнак діло каже,- вигукували голосно козаки.
- Так і зробимо,- схвалив кошовий, додавши, - йдіть , збори закінчено. Завтра увечері вирушимо.

Кожен пішов займатися своїми справами. Але ввечері всі зібралися в церкві, щоб помолитися Богородиці. Після того влаштували козаки гуляння. Повсідалися біля вогнища та й нумо їсти, пити, жартувати. Під кінець хтось почав співати журливу пісню «Гей, була в мене коняка». Потім завели пісню « На смерть козака-бандуриста». А потім і « Ой ,Боже, Боже, зглянься на нас». Після цього всі розбрелися по куренях відпочивати, лише Василь залишився, зачарований красою нічного неба. Швидко минула ніч.

Починаючи з самого ранку, Січ гула, як вулик. Козаки готувалися до походу. Хоч ніхто не знав про свою подальшу долю , проте кожен був у гарному настрої. Коли ввечері того дня було все готово, тоді й рушили. Але Василя щось дуже непокоїло. Побратими помітили це й подумали, що юнак хвилюється перед першим боєм. Але не цим переймався Василь. Напередодні наснилася йому полонянка. Була вона вродливою. І так запала юнакові в серце, що той тільки й думав про неї. «Хто ця дівчина? Чому наснилася мені?» Поки шукав у голові відповіді на запитання , козаки дісталися зазначеного місця й причаїлися. Відправивши бувалого побратима Сокола у розвідку, чекали на гарні новини. Спритний козак швидко повернувся , доповівши , що вороги недалеко та мають із собою полонених. Ця новина ускладнила хід запланованого, тому необхідно було діяти рішуче. Тож за наказом осавули козаки розділилися на тих, хто визволятимуть полонених, та тих, хто відбиватиме ворогів. Василеві кортіло потрапити до другого загону, але він згадав свій сон і вирішив допомогти побратимам визволити українців. Не забарились козаки - нишком пролізли в шатра з полоненими.

Тут знаходилися люди різного віку: й малі, й дорослі, й зовсім похилі. Але об'єднувало їх те, що в усіх на обличчі були смута, розпач, жах. Василь ще більш розізлився на турків, бачачи стан скривджених людей. Разом з іншими козаками він розв'язував руки та ноги полоненим, допомагав підвестися стареньким. Все йшло добре, але раптом розпочався гомін. Це означало, що прокинулися вороги. За межами шатра чулися звуки козацьких шабель та пістолів,які безжалісно рубали та вбивали турків... Цим часом інші козаки рятували життя невинним людям. Василь продовжував разом з усіма саджати жінок на коней, малих і старих на вози. Потім полонених везли в село,де було більш безпечно. Чоловіки ж бо залишилися допомагати козакам. Василь вже не сподівався на зустріч із загадковою дівчиною, але ось він побачив саме її. Це точно, без сумніву, була вона: білолиця, з довгими косами, кароока. Юнак хотів - бо підійти, однак не зміг через гамір і метушню. Мав він надалі рятувати людей. Було вже темно та увагу Василя привернуло щось блискуче.

Воно лежало за декілька кроків від парубка. Підійшовши, Василь побачив каблучку та таку ж гарну! Вирішив він віддати її тій дівчині-полонянці, щоб по цій прикрасі потім розшукати її. В останню мить він підбіг до красуні та й сказав: «Тримай - бо та бережи її. Дасть доля, ще зустрінемося». Віддавши перстень, Василь побіг до товаришів. З такою люттю махав зброєю, що мабуть й іскри летіли в усі боки. Під ранок бій скінчився. Перемога була за козаками. Можливо комусь і вдалося врятуватися, хоча тільки втечею. Козаки прощалися із загиблими товаришами, яких по обіді поховали. Ввечері січовики повернулися додому, та ніхто не пішов відпочивати до куреня. Зібралися козаки колом біля вогнища й сиділи мовчки, аж поки землю не огорнула ніч. Василеві уві сні знову з'явилася та дівчина. Тож прокинувшись вранці, юнак твердо вирішив знайти її. Проте парубка непокоїло те, що знайдена прикраса невідомо кому належала. Поснідавши, Василь пішов до кошового та сказав йому:

- Пустіть, батьку, мене!
- Куди?- здивовано запитав здоровань.
- До коханої.
- А ти хіба не знаєш, що не можна Січ залишати.
- Знаю, проте дуже треба,- нерішуче відповів Василь.
- Ти дуже хоробро бився з турками, тому я дозволяю тобі ненадовго з'їздити до коханої. Даю три дні.
- Щиро дякую вам, батьку!- вклонившись, сказав парубок.

Неначе легше дихати стало юнакові після дозволу кошового. Швидко юнак зібрав торбу, попрощався з товаришами й вирушив у далеку путь. Василь знав, куди відвезли людей, визволених напередодні, тому стрімголов погнав коня до того села. Була то гарна, квітуча місцина. Приїхавши туди, Василь побачив біля дороги двох стареньких, які про щось теревенили. Він обережно підїхав до дідусів та промовив привітно:

- Добридень. А ви часом не знаєте, де мешкає найвродливіша дівчина села?

Чоловіки переглянулися й в один голос відповіли:

- Знаємо. То має бути Галя. Така гарна та чемна. А живе вона в розмальованій хатині, яку не переплутаєш ні з якою. їдь прямо, невдовзі все побачиш.
- Дуже дякую,- посміхаючись відказав Василь.

Їдучи дорогою, парубок не сумнівався, що в тій хаті знайде своє кохання. Швидко Василь доїхав туди та й гукнув голосно через ворота: «Агов, є хто вдома?» Проте на запитання юнака ніхто не відповів, бо у хаті нікого не було. «Мабуть працюють в полі. Зачекаю на господарів», - подумав Василь. Довго не довелося сидіти. На дорозі з'явилася Галя з батьками. Неочікувана зустріч змусила дівчину хвилюватися. Юнак пояснив хто він,

звідки й чого приїхав саме до їхньої господи. Василь та Галя стояли мовчки. Це було кохання з першого погляду. Потім дівчина дістала зі скрині каблучку й промовила: «Ось ця прикраса, я зберегла її».

За порадою батьків парубок та дівчина пішли до священника Миколи. Тоді Василь розповів історію і про сон, і про незвичайну знахідку, на що чоловік відповів: «То подарунок Бога, даний вам на щастя». Почувши ці слова, Василь та Галя дуже зраділи. У церкві отець Миколай освятив каблучки. Василь також мав свою, подаровану колись дідом. Невдовзі все село гуляло на весіллі. Та прийшов час парубкові повертатися на Січ. Декілька разів на рік відпускав кошовий Василя до дружини, яка вірно чекала на чоловіка вдома. Пізніше в молодій сім'ї народився хлопчик. Назвали на честь діда - Андрієм. Ось тоді наш Василь остаточно вирішив присвятити себе вихованню сина, залишивши воєнну справу. Жили собі мирно та щасливо в достатку й злагоді.

Цими словами бабуня закінчила свою розповідь. Діти сиділи, зачаровані почутою історією. «Незабаром, онуко, ти підростеш, знайдеш своє справжнє кохання та отримаєш від мене в подарунок цю каблучку. Вона - символ довгого міцного подружнього життя, який передається в нашій родині з покоління в покоління».

Навіть така маленька річ, як каблучка, здатна змінити життя людини. Хто знає, якою б була доля Василя, якби він не знайшов смарагдову прикрасу.